

Doelenset crisisaanpak

22 april 2021

Achtergrond

Op basis van een maatschappelijke impactanalyse over grofweg het eerste jaar van de coronacrisis is een aantal lessen getrokken en toegepast. Denk daarbij aan:

1. Neem de effecten van de coronapandemie in breedste zin in ogenschouw en weeg de directe medische effecten enerzijds en de effecten voor economie en samenleving anderzijds zorgvuldig af;
2. Vermijd zoveel mogelijk structurele schade op de langere termijn die niet te compenseren is met flankerend beleid;
3. Houd bij de crisisaanpak zoveel mogelijk rekening met het proportionaliteitsprincipe en voorkom dat de rekening onevenredig bij bepaalde groepen, regio's of sectoren komt te liggen.

Veel van deze lessen zijn opgepakt en onderdeel van de besluitvorming en crisisaanpak geworden. Om de integrale besluitvorming verder te verbeteren en te ondersteunen is in DOC en ACC geconcludeerd dat het verstandig is om een breder sociaal-maatschappelijk doel toe te voegen aan de drie medische doelen waarop in de crisisaanpak wordt gestuurd.

We hebben gekeken naar indicatoren die iets over de voortgang van een dergelijk doel kunnen zeggen, vergelijkbaar met de besmettingen, IC-bezetting en R-waarden die het RIVM bijhoudt. De ACC steunt de vervolgoopdracht om die zo goed mogelijk te operationaliseren en de meest relevante indicatoren te selecteren.

Door deze doelenset te hanteren kunnen we een integrale besluitvorming verder ondersteunen met een breder zicht op de gevolgen van de crisis. Dit gebeurt al met de routekaart, het brede Referentiekader COVID-19 en het maatschappelijk beeld van de planbureaus. Een bredere sociaal-maatschappelijke doelstelling sluit daar goed op aan. Dit geeft in de komende fase van de crisis meer mogelijkheden om maatregelen op hun maatschappelijke impact mee te wegen.

Doelenset

Overkoepelend doel: Het minimaliseren van de schadelijke gevolgen van de coronacrisis in brede zin (gezondheid, economie en maatschappij).

Specifieker, de drie medische doelen om de negatieve volksgezondheidsgevolgen te beperken:

1. Zicht houden op het virus (strikt genomen is dit een middel, maar in de Kamerbrief geldt het als doel)
2. Druk op de zorg verlagen
3. Beschermen van kwetsbaren

Voorstel is om daar het volgende vierde doel naast te zetten:

4. Economische en maatschappelijke schade beperken, in het bijzonder:
 - Aandacht voor structurele maatschappelijke en economische schade
 - Voorkomen dat de lasten onevenredig neerslaan bij bepaalde groepen

Dit laatste doel sluit ook weer aan bij de lessen van de maatschappelijke impactanalyse zoals hierboven beschreven.

Een randvoorwaarde om dit doel effectief te kunnen meenemen is nauwkeurig zicht op de brede gezondheids-, maatschappelijke en economische gevolgen van de crisis en de maatregelen. Om de

ontwikkeling van deze doelen bij te houden baseren we ons waar mogelijk op het Dashboard [Sociale Impact Corona](#) dat binnenkort gelanceerd wordt (verwachting: mei; in de Kamerbrief d.d. 13 april is de komst van deze monitor reeds aangekondigd.) Dit dashboard is een gezamenlijk product van de VNG en het Rijk onder opdrachtgeverschap van het ambtelijk doorbraakoverleg. Het brengt op verschillende manieren de impact in beeld op de vlakken Werk & Inkomen, Mentale Weerbaarheid, Onderwijs, Gedrag en Sociale Cohesie.

Verdere operationalisering

De komende periode wordt bekeken welke indicatoren geschikt zijn om het maatschappelijke doel meetbaar of in ieder geval inzichtelijk te maken (zie bijlage). Tijdens de bespreking in het ACC (18-3) was discussie over het al dan niet gebruiken van signaalwaarden, zoals gebeurt bij het meten van de drie medische doelen. Na ambtelijk overleg in de dashboard-werkgroep is de conclusie dat het vaak niet mogelijk, noch wenselijk, is om aan sociaalmaatschappelijke doelen signaalwaarden te verbinden. De hoofdreden daarvoor is dat vaak een goede nulmeting van voor de crisis ontbreekt; ook is het ingewikkeld om de optimale hoogte van de signaalwaarde te bepalen. Idealiter gaan we wel kwantitatieve waarden meten maar deze zullen worden voorzien van een kwalitatieve duiding. Hierbij is vooral van belang om de onderlinge samenhang goed voor het voetlicht te krijgen.

Het streven is om de kwalitatieve samenhang tussen indicatoren te duiden: als het op een aantal vlakken tegelijkertijd achteruit gaat kun je daar acties aan verbinden en verwachtingen uitspreken. Belangrijk daarbij is dat je de werkelijke impact van de coronacrisis het beste meet op het niveau van individuen en groepen, en het liefst per regio. Dat onthult meer dynamiek dan de gemiddelde lijntjes op nationaal niveau.

De volgende stap zal zijn het verder uitwerken welke (clusters van) indicatoren zich het beste lenen voor een koppeling aan het maatschappelijke doel. Daarnaast maken we afspraken over een goede duiding van de gevonden resultaten. Het SCP heeft aangeboden om hierop mee te kijken. Tot slot is het van belang om die resultaten te communiceren op een manier die het bredere publiek aanspreekt, met sprekende beelden. DGSC zou deze data vervolgens kunnen duiden voor de politiek/bestuurlijke besluitvorming in de verschillende overleggen (DOC, ACC, MCC).

Qua proces is ambtelijk afgestemd dat MinVWS de eigenaar blijft van de uitgebreide doelenset en dat het vierde doel wordt meegenomen in de gebruikelijke stand-van-zakenbrief COVID-19 naar de Tweede Kamer. DGSC-19 levert de inbreng voor de sociaal-maatschappelijke passage die in de brief zal worden opgenomen met input en feedback van VWS en Trojka.

Doel van deze passage is om te komen tot een duiding van de sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen. Dat maakt het mogelijk om bepaalde verbanden, stapelingen (ongelijke impact van COVID-19), of trendbreuken (early warning) te signaleren. Zo geven we een eenduidig inzicht in de sociale en economische effecten van de crisis, hoe we deze effecten hebben gewogen en wat we al doen om de schade in die velden te beperken. De benodigde gegevens worden verkregen via o.a. het Dashboard Sociale Impact Corona, het CBS, planbureaus, en input van verscheidene beleidsdirecties.

Bespreekpunten en adviezen

- 1 We adviseren om de nieuwe doelenset vanaf de eerstvolgende besluitvormingscyclus toe te passen en gaandeweg verder te ontwikkelen en operationaliseren;
- 2 Ten behoeve van de besluitvormingcyclus zorgen we waar mogelijk voor een 3-wekelijkse ge-update input op het doel "Economische en maatschappelijke schade beperken" (gebaseerd op

input planbureaus en departementen) – met dien verstande dat niet alle indicatoren met deze frequentie vernieuwd kunnen worden;

3 We adviseren de doelenset te laten meebewegen met de verschillende fasen in de crisisaanpak en organisch de accentpunten te verleggen op basis van waar de crisisaanpak om vraagt.

4 We vragen akkoord op het proces: MinVWS blijft eigenaar van de uitgebreide doelenset. DGSC-19 levert de inbreng voor de sociaal-maatschappelijke passage in de drieweekelijkse stand-van-zakenbrief.

Bijlage: Indicatoren

Het dashboard biedt indicatoren die breed uit te splitsen zijn in drie categorieën:

a. Brede Gezondheidsschade	b. Economische schade (voor zover betrekking op werk en inkomen)	c. Maatschappelijke schade
<ul style="list-style-type: none"> - Welbevinden en leefstijl (o.a. gevoel van eenzaamheid, psychische gesteldheid) - Wachtlijden en verwijzingen GGZ - Overzicht zelfmoord en zelfmoordpreventie - Jeugdhulptrajecten 	<ul style="list-style-type: none"> - Netto arbeidsparticipatie - Openstaande vacatures - Gebruik Tozo-regeling - Wanbetalers zorgverzekering en schuldsanering - Personen met WW-uitkering - Personen in de bijstand - Voedselhulp 	<ul style="list-style-type: none"> - Spanning in de wijk - Sociale veiligheid - Trend incidenten en overlast - Sociale spanningen indicator - Lesuitval - Leergroei (CITO) - Schoolsluitingen - Tekort aan stageplaatsen - Kwaliteit woonomgeving - Veiligheidseffecten - Milieueffecten

Om de economische en maatschappelijke impact grondig in beeld te krijgen is het aanvullend nodig ontwikkelingen op andere aspecten bij te houden. Daarbij denken we aan:

Economisch (bestaande bronnen CBS)	Maatschappelijk (toe te voegen aan dashboard)
<ul style="list-style-type: none"> - Bbp-verlies (dus: productieverlies) - Beschikbaar inkomen - Faillissementen en stopzettingen - Schulden bedrijfsleven - Betalingsachterstanden (NPL-ratio) - Ongelijkheid - Gebruik van noodsteun - Overheidsfinanciën - Consumentenvertrouwen - PMI/producentenvertrouwen - Consumptie - Investerings - Export 	<ul style="list-style-type: none"> - Levensstijl (beweging/sportmomenten) - Vertrouwen in instituties - Vertrouwen in mensen - Onderlinge solidariteit - Kwaliteiten van buurtrelaties, overlast en veiligheid - Psychisch welbevinden (stress, eenzaamheid, etc.) - Leefomgevingsindicatoren via PBL (nog te overleggen hoe en welke)

NB. Het PBL gaf aan leefomgevingsaspecten te missen. Indicatoren hiervoor worden opgenomen in een volgende versie van het dashboard. Inmiddels is er contact tussen PBL en de dashboardgroep voor een overleg zsm.

Het plan is momenteel om aan de hand van 70 panelvragen, in ieder geval om de maand, indicatoren over sociale contacten, institutioneel vertrouwen en sociale cohesie op te nemen in het dashboard. Er zijn al wel drie leefomgevingsindicatoren toegevoegd uit het Referentiekader COVID-19: kwaliteit woonomgeving, veiligheidseffecten en milieueffecten.